

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-2878/2022. számú ügyben
fogyatékos személy szülészeti ellátásával és gyermekével való
kapcsolattartásával összefüggésben
(Előzmény: AJB-2271/2021. számú ügy)

Előadó: dr. Györffy Zsuzsanna, dr. Kozicz Ágnes, dr. Kussinszky Anikó

Érintett szervek:

- Semmelweis Egyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika, Baross utcai Részleg
- Heim Pál Gyermekkórház Madarász Utcai Részleg
- Szigetszentmiklósi Járási Hivatal, Gyámügyi Osztály

2022.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-2878/2022. számú ügyben**

1. Az eljárás megindítása, előzmények

Az Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetségének (a továbbiakban: ÉFOÉSZ) elnöke fordult hozzám beadványával egy cselekvőképességét részlegesen korlátozó gondokság alatt álló anya és gyermeke ügyében, a szülést követő hivatalos eljárások körülményeinek feltárása érdekében.

Tekintettel arra, hogy a feladat- és hatáskörömet szabályozó 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (2) és (3) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak a védelmére és a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (a továbbiakban: CRPD) végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére, a panaszbeadvány nyomán az Ajbt. 20. § (1) bekezdése alapján vizsgálatot indítottam.

A vizsgálat eredményes befejezése érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdése alapján tájékoztatást kértem a Semmelweis Egyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika (a továbbiakban: Klinika) igazgatójától, a Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet (a továbbiakban: Gyermekkórház) főigazgatójától, valamint a Szigetszentmiklósi Járási Hivatal, Gyámügyi Osztályának (a továbbiakban: Gyámhatóság) vezetőjétől.

2. Érintett alkotmányos jogok és alapelvek

- *A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja* [Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.”];
- *Az emberi méltósághoz való jog* [Alaptörvény II. cikk] „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”];
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve* [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2)-(5) bekezdés „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.
- *A fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelme* [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés] „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”
- *A gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga* [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés] Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.

3. Alkalmazott jogszabályok

- A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény (Magyarországon kihirdette a 2007. évi XCII. törvény; a továbbiakban: CRPD)

- A gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezmény (Magyarországon kihirdette a 1991. évi LXIV. törvény) (a továbbiakban: CRC)
- A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés (Magyarországon kihirdette a 1987. évi 12. törvényerejű rendelet)
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. év V. törvény (a továbbiakban: Ptk.)
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.)
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.)
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.)
- A várandósgondozásról szóló 26/2014. (IV. 8.) EMMI rendelet
- Az Országos Fogyatékosügyi Programról (2015-2025.) szóló 15/2015. (IV. 7.) OGY határozat (a továbbiakban: OFP)

4. A panaszbeadvány

A beadvány szerint a 35 éves, cselekvőképességét részlegesen korlátozó gondokosság alatt álló, alacsony támogatási szükségletű, értelmi fogyatékos anya (a továbbiakban: Édesanya) 2021. április 12-én sürgősségi császármetszéssel adott életet a gyermekének a Klinikán. 2021. április 15-én a gyermeket – a beadványozó tudomása szerint – orvosszakmai indok nélkül átszállították a Klinikáról a Gyermekkorház Koraszülött Osztályára. A beadványozó tájékoztatása szerint az intézkedést az indokolta, hogy az ápolók jelzésére a szülésorvos véleménye szerint a gyermeket veszélyeztetné, ha az anyával hazaengednék. Az ápolók ugyanis azt jelezték az orvosnak, hogy az Édesanya nem tudja kellő biztonsággal tartani a gyermeket, holott az ápolók több alkalommal segítettek neki a helyes tartásban, szoptatásban (az anya édesanyja szerint csak egyszer mutatták meg ezeket a lányának).

Az orvos javaslatára a kórházi szociális munkás felkereste a Gyámhatóságot, és megkapták a védőnő által készített környezetanulmányt is, ami alapján a szülésorvos azt a döntést hozta, hogy szétválasztja anyát és gyermekét. A beadvány szerint a védőnő kifogása az volt, hogy csak a gondozási folyamat végén hozta tudomására az Édesanya, hogy gondokosság alatt áll. Az orvos a döntését arra alapozta a beadványozó szerint, hogy a nagymama az Édesanya gondnoka, és nem pedig a született gyermek gyámja. *Az ÉFOÉSZ elnökének a beadvány benyújtásakor nem volt tudomása olyan végleges gyámhatósági határozatról, amely a gyermek édesanyjától való elválasztásáról rendelkezik; a családot a hatósági eljárás megindításáról a beadványozó szerint nem tájékoztatták.*

Az Édesanyát 2021. április 16-án kiengedték a Klinikáról, és arról tájékoztatták, hogy látogathatja a Gyermekkorházban a gyermekét, de nem feket be vele a kórterembe, mert nincsen elég rendelkezésre álló szabad ágy.

Az ÉFOÉSZ elnökének álláspontja szerint az Édesanya alacsony támogatási szükségletű értelmi fogyatékosággal élő személy, aki mellett támogató hálóként bizonyítottan ott van az édesanyja és a jegyese is. *Alláspontjuk szerint jogellenes, emberi méltóságot sértő eljárás megfosztani őt és újszülött gyermekét az Édesanya és gyermeke közötti bizalmi kötődés kialakulásának megélésétől, ebben a korban minden az anyától és a saját családtól távol töltött pillanat negatív hatással lehet a gyermek későbbi szellemi és lelki fejlődésére.*

A beadványozó üdvözli, hogy a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai együttműködnek egymással és betöltik a törvényben előírt szerepüket, de úgy véli jelen ügyben elhamarkodottan döntöttek, anélkül hogy a rendelkezésükre álló összes információt mérlegelték volna. Álláspontja szerint – tekintettel a Gyvt.¹ 6. § (1) bekezdésére, amelynek

¹ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

értelmében a gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez – *az ügyben érintett gyermek legfőbb érdeke azt kívánja meg, hogy azonnal visszakerüljön a saját, szerető családjá körébe. Az elnök hangsúlyozta, az a tény, hogy az Édesanya nem tudta egy számára idegen, és teljesen új élethelyzetben, a környezete által elvárt szintet teljesíteni az első anyai teendők ellátása során, nem valósítja meg a gyermek veszélyeztetettségét. Kellő idő, és biztonságos környezetben történő tanulási folyamat szükséges az Édesanya számára ahhoz, hogy el tudja látni anyai feladatait, akárcsak más első szülő anyáknak. Véleményük szerint az Édesanya a későbbiekben a saját támogatói hálójának, valamint a gyermekjóléti alapellátásban biztosított szolgáltatások igénybevételenek segítségével alkalmas és képes lesz biztonságban felnevelni a gyermekét.*

5. A megállapított tényállás

5.1. A Klinika igazgatójának válasza

A Klinika által folytatott belső vizsgálat alapján az Édesanya szobatársai és az Újszülött Osztály nővérei a gyermek születését követő második napon (2021. április 14-én) jelezték, hogy az Édesanya nem tudja etetni, megfogni, mozgatni az újszülöttet. Az Újszülött Osztály neonatológus szakorvosa mindezt a kórházi, majd a területi védőnőnek is jelezte, és a Gyámhatóság telefonos megkeresését követően a Gyámhatóság munkatársának is továbbította írásban a tapasztaltakat. Tekintettel arra, hogy az Édesanya a gyermeke felé szeretetét, ragaszkodását kifejezte, viszont az önálló ellátására – a neonatológus véleménye szerint – nem volt alkalmas, az újszülött gyámság alá helyezését indítványozták.

A kapott tájékoztatás szerint a 3 napos kórházi megfigyelési idő alatt egy nap különbséggel – 2021. április 13. és 2021. április 14. – a területi védőnőtől a gyermek hazaadhatóságáról két egymásnak ellentmondó vélemény érkezett a Kórház munkatársaihoz. A részletesebb, 2021. április 13-án kelt környezettanulmány szerint az újszülött nem hazaadható. Mindezek alapján az újszülöttet a végleges gyámhatósági döntés megérkezéséig további ellátás céljából 2021. április 15-én a Gyermekkórház Koraszülött osztályára helyezték. A Klinika igazgatójának tájékoztatása szerint a családot az áthelyezésről teljesszöveggel felvilágosították.

A Klinika igazgatójának tudomása szerint a Gyermekkórházban biztosították az anyagyermek egység megvalósulásának feltételeit, ezért az álláspontja szerint az Édesanya és gyermeke vonatkozó érdekei az áthelyezéssel nem sérültek. A Klinikai tartózkodás ideje alatt – a belső vizsgálat során feltártak alapján – az Újszülött Osztály ápolói minden támogatást biztosítottak. Felismerték, hogy az Édesanya fokozottan igényli az odafigyelést és a támogatást. *A Gyermekkórház munkatársainak tapasztalatai szerint az Édesanyával való verbális kommunikáció is jelentős nehézségekbe ütközött, az esetleges gátak feloldására a rendelkezésre álló idő kevésnek bizonyult. A szakdolgozói munkatársak kiemelték, hogy az újszülött biztonságos tartása, valamint a szoptatás rendszeressége, megtörténte csak szakdolgozói jelenléttel volt megvalósítható, folyamatos szakdolgozói jelenlét nélkül az újszülött fizikai biztonsága kérdéses volt. Ezzel egybecsengett a kórteremben fekvő más édesanyák jelzése, akik többször szóltak, hogy ők maguk is veszélyhelyzetet tapasztaltak.*

A Kórház igazgatója hangsúlyozta, hogy az édesanyához és a gyermekéhez nyitottan, segítő, támogató attitűddel fordultak, kiemelt figyelemben részesítették őket. Az illetékes területi védőnő környezettanulmánya, amely szerint az újszülött nem volt hazaadható, a Kórház számára kötelező erejű, azt nem bírálhatják felül.

5.2. A Gyermekkorház főigazgatójának válasza

A főigazgató tájékoztatása szerint 2021. április 15-én a Klinikáról mentő szállította a gyermeket a Gyermekkorház Koraszülött osztályára. Tudomása és a rendelkezésére bocsátott iratok szerint *a Klinika védőnője 2021. április 14-én jelezte a Gyámhatóság felé a Klinika munkatársainak az édesanyával kapcsolatos, a gyermek gondozására vonatkozó aggályait, és arról döntöttek, hogy a gyermek nem hazaadható, egy másik intézménybe szállítják.*

Az átszállítást a Klinika, mint küldő intézmény azzal indokolta, hogy a Klinikán a koraszülöttek ellátására nincs tartós lehetőség, hazaadása a Klinika által elindított gyámhatósági eljárás lezárásig nem lehetséges, ezért megfigyelésre a Gyermekkorházba küldték a csecsemőt.

A fenti előzmények és a területi védőnő 2021. április 14-én kelt környeztetanulmánya alapján az országos területi ellátási kötelezettségű Gyermekkorház 2021. április 15-én felvette a csecsemőt a Koraszülött Osztályra a gyermek és az Édesanya egészségének védelme érdekében. A Gyermekkorház munkatársai jelezték az édesanyának, hogy befeküdhet a kórházba másnap a gyermeke mellé. Aznap helyhiány miatt csak anyaotthoni elhelyezést tudtak volna biztosítani. A tájékoztatás szerint az Édesanya a későbbi napokban nem jelezte ez irányú igényét a Gyermekkorház munkatársainak.

Az Édesanya a gyermeket 3 alkalommal látogatta meg a Gyermekkorházban. Első alkalommal, 2021. április 17-én, és kb. 3 órát töltött a gyermekkel. Ekkor az osztályos nővér megmutatta az Édesanyának, hogyan kell etetni és tisztába tenni az újszülöttet. Ezt követően, az Édesanya felügyelet mellett a gondozási műveleteket elvégezte. A második alkalommal, 2021. április 19-én, 2 órát töltött gyermeke mellett, ekkor segítséggel megetette, valamint pelenkázta. Harmadik alkalommal felügyelet mellett az Édesanya a gyermeket a kiságyból kivette, sétált, majd leült vele, ezt követően az újszülöttet tisztába tette, felöltöztette, majd a Gyermekkorház munkatársainak a segítségével a gyermeket mellére tette és megszoptatta. Az Édesanya a Gyermekkorházban megtanulta a gondozási műveleteket, ellenőrzött körülmények között nővéri felügyelet mellett. Mindezeokról a Gyámhatóságot írásban tájékoztatták.

A Gyámhatóság 2021. április 23-án kelt határozata szerint a gyermek családbafogadását határozatlan időre engedélyezték és családbafogadó gyámul a gyermek anyai nagyszülőjét jelölték ki. A Gyermekkorházat pedig arra kötelezték, hogy a gyermeket a családbafogadó gyámnak egyeztetett időpontban adják át. A Gyermekkorház a kötelezettségének eleget tett.

A főigazgató álláspontja szerint a Gyermekkorház mindent megtett annak érdekében, hogy az Édesanya és gyermeke között a csecsemőgondozás elsajátításával a bizalmas kötődés kialakulhasson. *A főigazgató hangsúlyozta, hogy a gyermeket és az édesanyját nem választották el egymástól, hanem fokozottan ügyeltek arra, hogy a látogatásai alkalmával háborítatlanul tudja elsajátítani a csecsemő ellátásához szükséges ismereteket. Az édesanyának a befekvés lehetőségét felajánlották, azonban ezzel a lehetőséggel nem élt annak ellenére, hogy rendelkezésre állt szabad ágy. Álláspontja szerint az Édesanyának minden korlátozástól mentesen lehetővé tették a gyermek látogatását; ezzel a lehetőséggel 3 alkalommal élt.*

A főigazgató a tájékoztatásában kitért arra is, hogy az illetékes Gyámhatóságot a már folyamatban lévő eljárás során folyamatosan tájékoztatták a gyermek mihamarabbi hazaadhatósága érdekében. Az Édesanya cselekvőképességének státuszáról, valamint a csecsemő gyámság alá helyezési eljárásának megindulásáról a csecsemő felvételekor szereztek tudomást, a gyermek betegdokumentációjából. A csecsemő anyatejes táplálását, idegen női tejjel, kizárólag a szülő ez irányú kérésére biztosíthatják, a gyermek édesanyjától és nagyszülőjétől erre irányuló kérés a Gyermekkorházhoz nem érkezett, az Édesanya a látogatások alkalmával megszoptatta a gyermeket.

5.3. A Gyámhatóság válasza

Az Édesanya 2016. december 7-én kelt bírósági ítélet alapján cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alatt áll, többek között a családjogi jognyilatkozatok megtétele – azon belül pedig a házassági, a bejegyzett élettársi kapcsolattal összefüggő jognyilatkozatok, és ehhez kapcsolódó vagyoni jognyilatkozat, a származás megállapításával kapcsolatos nyilatkozat megtétele, a gyermeke nevének meghatározása és annak megváltoztatása, a gyermekének örökbefogadásához való hozzájárulás, örökösödési ügyekben történő jognyilatkozatok megtétele, az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása – vonatkozásában is.

Az Édesanya és az édesanyja – egyben gondnoka – 2020. szeptember 17-én tájékoztatták a Gyámhatóságot arról, hogy a gondnokolt személy babát vár 2021. április hónapra. A gondnok a meghallgatása során – amelyre a kötelező bírósági felülvizsgálat eljárás megindítása miatt került sor – úgy nyilatkozott, hogy lányát alkalmasnak tartja arra, hogy az újszülöttet gondozza, ugyanakkor tisztában van vele, hogy a törvényes képviselői feladatokat nem tudja majd ellátni, hiszen arra saját ügyében sem képes. *A 2021. április 20-i meghallgatás során az ügyintéző tájékoztatta az Édesanyát és a gondnokát, hogy a gyermeke részére a Gyámhatóság a gyermek születését követően tud gyámot rendelni. A kapott tájékoztatás alapján mind az Édesanya, mind pedig gondnoka tudta és értette, hogy a születendő gyermek felett a törvényes képviselői jogokat cselekvőképes személy gyakorolhatja.* Az ügyintéző tájékoztatta őket a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat joghatásairól is.

A gyermek megszületéséről 2021. április 13-án telefonon tájékoztatta a gondnok a Gyámhatóságot, és érdeklődött, hogy az újszülöttet ki viheti haza a kórházból. 2021. április 14-én a Klinikától érkezett jelzés a Gyámhatósághoz arra vonatkozóan, hogy az Édesanya a gyermeket nem tudja önállóan megfelelően ellátni, hanem csak felügyelet mellett.

A Gyámhatóság ezt követően annak lehetőségét vizsgálta, hogy a gyermek az otthonában a nagyszülő, mint családbafogadó gyám kirendelésével elhelyezhető-e. Erről a feleket a járványhelyzetre és az ügy kiemelt fontosságára tekintettel rövid úton, telefonon tájékoztatták. Az Édesanya és a gondnok a személyes nyilatkozataikat megtették, a gondnok egymásnak ellentmondó nyilatkozatait is kivizsgálták. A Gyámhatóság 2021. április 23-án kelt határozatában a gyermek családbafogadását határozatlan időre engedélyezte és családbafogadó gyámul a gyermek anyai nagyszülőjét jelölték ki.

6. A vizsgálat megállapításai

6.1. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajb. határozza meg. A törvény 18. § (1) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási vagy *közszolgáltatást végző szerv*, hatóság tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajb. 18.§ (2) bekezdés a) pontja rögzíti, hogy közszolgáltatást végző szerv – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik – az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv.

A Fot. 4. § fb) pontja értelmében *közszolgáltatás az állam által fenntartott intézmény által nyújtott gyermekvédelmi és egészségügyi ellátás, tevékenység, így az ügyben érintett Gyámhatóság, Klinika és Gyermekkorház közszolgáltatást végző szervnek minősülnek a vizsgálati jogosultságom tekintetében.*

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdése értelmében a biztos tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak a védelmére. Az Ajbt 1. § (3) bekezdése leszögezi továbbá, hogy az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére.

A preventív alapjogvédelemre is hangsúlyt helyező ombudsmani gyakorlat alapján a az alapvető jogok biztosa mandátuma keretei között marad akkor, amikor az alapjogi aspektusú vizsgálathoz nélkülözhetetlen módon, eljárása keretében, a konkrét alapjogsérelmek és ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozást, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szervek irányába a felmerülő aggályokat.

6.2. Az alapvető jogok tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Ugyanakkor a testület a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatának indokolása során azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény negyedik módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi éllel mondta ki azt, hogy *„az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”*

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, valamint az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 2. § (1) bekezdésének, 70/A. § (1) bekezdésének és 70/F. § (1) és (2) bekezdésének szövegével, akkor abból az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, az emberi méltósághoz való jog, az egyenlő bánásmód követelménye, tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, amely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind az azt követően hozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket. Kiemelendő emellett, hogy az Alaptörvény XV.

cikk (5) bekezdése külön is tartalmazza, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

6.2.1. Az emberi méltósághoz való jog

Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybíróági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.²

6.2.2. A fogyatékossgal élő személyek védelme

Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a *fogyatékossgal élőket*. Az Alaptörvény tehát az időseket és a fogyatékossgal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett. Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, testi fogyatékossg) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás *nem fakultatív feladat*: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására. Az alkotmánybíróági esetjog szerint az állam szabadságot élvez abban, hogy milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcél: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét.

6.2.3. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossgal élők védelme

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

A két évtizedes, töretlen, az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekinthető alkotmánybíróági gyakorlat rögzíti, hogy a *hátrányos megkülönböztetés tilalma* arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő

---

² 64/1991. (XII. 17.) AB határozat

méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmazott. Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítélt meg. Bár az Alkotmány – ahogyan az Alaptörvény is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltotta a hátrányos megkülönböztetést, az Alkotmánybíróság szerint e tilalom, ha a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre.

Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a *fogyatékossgal élőket*. Az Alaptörvény tehát az időseket és a fogyatékossgal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett. Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, testi fogyatékossg) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás *nem fakultatív feladat*: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására. Az alkotmánybírói esetjog szerint az állam szabadságot élvez abban, hogy milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcél: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét.

6.2.4. A gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga

A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteletségét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Ezt az alaptételt rögzíti az Egyezmény preambuluma is: a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem,

biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény 3. cikke alapelveként minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot *a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez.*

6.2.5. A nemzetközi emberi jogi kötelezettségek érvényesítése

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítani kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen az Egyezmény által felállított és a Bizottság által jelzett kötelezettségeknek. Ebbe nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetők össze az Egyezmény rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása érdekében. Az Egyezmény 4. cikke értelmében általános kötelezettségek körébe tartoznak a következők

1. A részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, a fogyatékossg alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy:

a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében;

b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékossgal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében;

c) figyelembe veszik a fogyatékossgal élő személyek emberi jogainak védelmét és előmozdítását valamennyi politika és program során;

d) tartózkodnak minden olyan cselekedetben és gyakorlatban való részvételtől, amely nem összeegyeztethető a jelen Egyezmennyel, és biztosítják, hogy a hatóságok és közintézmények a jelen Egyezmennyel összhangban tevékenykedjenek;

e) minden megfelelő intézkedést meghoznak bármely személy, intézmény vagy magánvállalkozás által a fogyatékossg alapján történő hátrányos megkülönböztetés felszámolása érdekében;

2. Tekintettel a gazdasági, társadalmi és kulturális jogokra minden részes állam vállalja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásai felső határáig, és, szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében, intézkedéseket tesz e jogok teljes megvalósításának fokozatosan történő elérése érdekében, fenntartás nélkül, a nemzetközi joggal összhangban, a jelen Egyezményben foglalt kötelezettségek haladéktalan alkalmazására.

4. A jelen Egyezményben semmi nem értelmezhető úgy, mint ami befolyásolja a részes állam jogának, vagy az adott részes állam vonatkozásában hatályos nemzetközi jognak a fogyatékossgal élő személyek jogainak hatékonyabb szabályozását biztosító rendelkezéseit. A jelen Egyezményben részes államok joga, szerződesei, szabályozása vagy szokásai által elismert, vagy tartalmazott emberi jogok és alapvető szabadságok nem korlátozhatók vagy csorbíthatók arra hivatkozással, hogy a jelen Egyezmény az adott jogokat, vagy szabadságokat nem, vagy csak kisebb mértékben ismeri el.

A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés³ 31. cikke értelmében a szerződést jóhiszeműen, kifejezéseinek szövegösszefüggésükben szokásos értelme szerint valamint *tárgya és célja figyelembevételével kell értelmezni.* A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény 1. cikke értelmében *az Egyezmény célja* valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, *és a velük született méltóság tiszteletben*

³ Magyarország kihirdette a 1987. évi 12. törvényerejű rendelet

tartásának előmozdítása. Az Egyezmény alapelvei között elsőként említi továbbá, hogy *a fogyatékossgal élő személyeket is megilleti a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét.*⁴ Ebből következően a jelentés tartalmában az emberi méltóság alapjogi védelmének primátusából vezeti le a fogyatékossgal élő személyeket megillető további és felhívott alapjogok érvényesülésének problémáit.

Mindehhez kapcsolódóan szeretném kiemelni, hogy a fogyatékossgtudomány szakértői szerint paradigmaváltást jelent az Egyezmény elfogadása. Nagy előrelépést jelentett a fogyatékossgal élő személyek jogainak orvosi szemléletéről a szociális szemléletre való áttérés, azonban ezt követte *az újabb lépés: az emberi jogi megközelítés alapján való gondolkodás.* Az emberi jogi szemlélet lényege az inkluzív (az alany autonómiájának a szociális közegben való érvényesülése) és szubsztanciális (lényegi, a fogyatékos embert, mint az emberi jogok alanyát, és nem tárgyát szem előtt tartó) gondolkodásmód.⁵

Az ombudsman alkalmas arra, hogy a maga semleges és kiegyensúlyozó, közvetítő szerepével, illetve a kizárólag az alapjogvédelemre fókuszáló tevékenységével, az ENSZ nemzeti emberi jogi intézményeként valós tartalmat adjon a CRPD-ben foglaltaknak. Annak az Egyezménynek, amely korszakalkotó módon – a nemzetközi emberi jogi standardoknak is megfelelően – további előrelépéseket generál a fogyatékossgal élő emberek alapvető emberi jogainak érvényesülésében.

6.3. Az ügy érdeme tekintetében

A CRPD kimondja, hogy a részes államok biztosítják, hogy *a gyermek a szülők akarata ellenére nem választható el szüleitől, kivéve, ha az olyan hatáskörrel rendelkező hatóságok, mely hatóságok döntése ellen jogorvoslatnak van helye, az alkalmazandó jogszabályokkal és eljárásokkal összhangban megállapítják, hogy az elválasztás a gyermek érdekében szükséges. A gyermek, vagy egyik, vagy mindkét szülő fogyatékossga alapján a gyermeket szüleitől elválasztani minden esetben tilos.*⁶

A CRC a gyermek és szülő jogellenes elválasztását szintén tiltja.⁷ Ezen nemzetközi dokumentumokkal összhangban a hazai Gyvt. deklarálja, hogy a gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el.⁸

A szülő egészségi állapota, indokolt távolléte vagy más családi ok miatt a gyámhatóság hozzájárulhat ahhoz, hogy a gyermeket más, általa megnevezett család átmenetileg befogadja, gondozza és nevelje, feltéve, hogy a családbafogadás a gyermek érdekében áll. A gyámhatóság a családbafogadáshoz akkor járul hozzá, ha a családbafogadó szülő személyisége és körülményei alapján alkalmas a gyermek gondozására, nevelésére, a gyámság ellátására, és e feladatok ellátását maga is vállalja. A családbafogadó szülőt vagy szülőket a gyámhatóság gyámul rendeli.⁹ A családbafogadás alatt a szülő felügyeleti joga szünetel, a tartási kötelezettsége fennáll.¹⁰

A vizsgálatom feltárta, hogy az Édesanya gondnoka a Gyámhatóságot a gyermek születését követő napon tájékoztatta a gyermek születéséről, ezt követően pedig a Klinikától – az Újszülött Osztály nővérei, a neonatológus szakorvos, a Kórház védőnője és az Édesanya

⁴ ENSZ Egyezmény 3. cikk a) pont

⁵ Theresia Degener, az ENSZ Fogyatékosügyi Bizottságának alelnöke, az ENSZ Egyezmény kidolgozásának aktív résztvevője; 2013. január, Trier, Academy of European Law

⁶ CRPD 23. cikk 4 pont

⁷ CRC 9. cikk 1. pont

⁸ Gyvt. 7. §

⁹ Ptk. 4:187. § (1)-(3) bekezdések

¹⁰ Ptk. 4:188. § (1) és (4) bekezdések

szobatársainak észrevételei alapján – érkezett jelzés a Gyámhatósághoz arra vonatkozóan, hogy az Édesanya a gyermeket nem tudja megfelelően ellátni, a csecsemő önálló gondozására nem képes. Bár a területi védőnő a gyermek hazaadhatóságáról két egymásnak ellentmondó véleményt bocsátott ki egy nap különbséggel, a legutóbbi és részletesebb környezettanulmány szerint az újszülött nem volt hazaadható. A Gyámhatóság a jelzés alapján a gyermek családbafogadásával kapcsolatos eljárást megindította, és azt vizsgálta, hogy a gyermek az otthonában a nagyszülő – egyben az Édesanya gondnoka –, mint családbafogadó gyám kirendelésével elhelyezhető-e.

Mindezekre valamint arra tekintettel, hogy a Klinikán a koraszülöttek ellátására nincs tartós lehetőség, az újszülöttet a gyámhatósági döntés meghozataláig további ellátás céljából a Gyermekkorház Koraszülött osztályára helyezték. A Klinika igazgatójának tájékoztatása szerint a családot az áthelyezésről teljeskörűen felvilágosították.

A Gyermekkorház főigazgatója szerint a Gyermekkorház munkatársai mindent megtettek annak érdekében, hogy az Édesanya és a gyermeke között a csecsemőgondozás elsajátításával a bizalmas kötődés kialakulhasson. Az édesanyának a befekvés lehetőségét felajánlották, ezzel azonban a kapott tájékoztatás szerint nem élt, pedig – az első napot kivéve, amikor anyaotthoni elhelyezést biztosítottak volna – szabad ágy rendelkezésre állt. Az Édesanya korlátozás nélkül látogathatta a gyermekét a Gyermekkorházban, ezt 3 alkalommal tette meg a gyermeknek a családbafogadó gyámnak való átadásáig. Az eljárás során a Gyermekkorház munkatársai folyamatosan tájékoztatták a Gyámhatóságot a gyermek mihamarabbi hazaadhatósága érdekében. A Gyámhatóság a gyermek születését követő 9. napon határozott a gyermek családbafogadásáról, és határozatlan időre családbafogadó gyámul jelölték ki a gyermek anyai nagyszülőjét.

A Klinika és a Gyermekkorház munkatársai az Édesanyával való kapcsolattartás során kommunikációs akadályokat tapasztaltak, az Édesanya fokozott támogatást igényelt a gyermek gondozásával kapcsolatos tevékenységek elsajátítása során. *Az akadályok elhárítása céljából azonban – a kapott tájékoztatás szerint – támogató segítséget nem vettek igénybe, arra nem állt rendelkezésre elegendő idő.*

Az alacsony támogatási szükségletű, értelmi fogyatékos Édesanyával való kommunikáció, az egészségügyi ellátása, valamint a gyermek gondozásával kapcsolatos tevékenységek megismerése során – a számára egyenlő eséllyel hozzáférhető – információ vonatkozásában a következő garanciális rendelkezéseket emelem ki.

A CRPD rögzíti, hogy a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelének és az élet valamennyi területén történő teljes körű részvételének lehetővé tétele érdekében a *részes államok megfelelő intézkedéseket tesznek, hogy másokkal azonos alapon biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek számára az információhoz és kommunikációhoz való hozzáférést, mind városi, mind vidéki területeken.* Ezek az intézkedések magukban foglalják a hozzáférési akadályok és korlátok beazonosítását és felszámolását.

A részes államok szükséges intézkedéseket hoznak továbbá *az élő segítségnyújtás formáinak és a közvetítők biztosítására, illetve más megfelelő segítségnyújtási és támogatási formák előmozdítására* a fogyatékossgal élő személyek információhoz való hozzáféréseinek biztosítása érdekében.¹¹

A Fot. vonatkozó rendelkezése szerint *az információ egyenlő eséllyel hozzáférhető* akkor, ha az mindenki, különösen a mozgási, látási, hallási, *mentális és kommunikációs* funkciókban sérült emberek számára *kiszámítható, értelmezhető és érzékelhető, az ahhoz való hozzájutás pedig az igénybe vevő számára akadálymentes.*¹²

¹¹ CRPD 9. cikk 1. pont, 2. pont e) és f) alpontjai

¹² Fot. 4. § hc) alpont

Az OFP leszögezi, hogy az egyes egészségügyi ellátások biztosítása során ugyancsak alapvető kérdés a minőségi ellátásokról szóló megfelelő tájékoztatás, valamint az adott fogyatékosághoz igazodó, akadálymentes, közérthető információk hozzáférhetőségének javítása. A 2.1. pontban megjelölt fejlesztési irányokhoz kapcsolódóan ezért szükséges a betegutat folyamatosan kísérő – szükség esetén jelnyelvi tolmács, kommunikációs, illetve személyi segítő, vagy más külső segítség igénybevételét is lehetővé tevő – információs és tájékoztatási rendszer kialakítása.

A fogyatékos gyermekek és felnőttek – különösen az autizmussal élők – egészségügyi ellátása a fogyatékoság sajátosságaiból adódóan sok esetben önálló, egységes protokollokat igényel. Ezek kidolgozása és gyakorlatba építése a Program által felölelt időszak feladata.

Az egészségügyi és a szociális ágazat együttműködésével át kell tekinteni a fogyatékosággal járó vagy fogyatékoságot okozó betegségekkel érintett személyek kezelésével, ellátásával, gondozásával kapcsolatos stratégiai feladatokat.¹³

Az Eütv. a tájékoztatáshoz való jog kapcsán rögzíti, hogy a beteg jogosult a számára egyéniesített formában megadott teljes körű tájékoztatásra.¹⁴ A cselekvőképességében bármely ügycsoport tekintetében részlegesen korlátozott betegnek is joga van a korának és pszichés állapotának megfelelő tájékoztatáshoz. A tájékoztatáshoz fűződő jogok gyakorlásához szükséges feltételeket a fenntartó biztosítja. A betegnek joga van arra, hogy számára érthető módon kapjon tájékoztatást, figyelemmel életkorára, iskolázottságára, ismereteire, lelkiállapotára, e tekintetben megfogalmazott kívánságára.¹⁵

A fentiek alapján megállapítható, hogy a Klinika és a Gyermekkorház munkatársai a gyermek érdekeit tartották szem előtt, amikor az alacsony támogatási szükségletű értelmi fogyatékos Édesanya viselkedésével kapcsolatban tapasztaltak alapján jeleztek a Gyámhatóságnak, és családbafogadó gyám kijelölését kezdeményezték. Ugyanakkor – az időhiányra hivatkozással – nem vettek igénybe olyan támogató segítséget, amely az alacsony támogatási szükségletű értelmi fogyatékos Édesanya számára az egészségügyi ellátása, a gyermek gondozásával kapcsolatos tevékenységek elsajátításával, illetve a kezdeményezett gyámhatósági eljárással kapcsolatos kommunikációt és információt egyenlő eséllyel hozzáférhetővé – vagyis számára érthetővé – tehetné volna.

A fogyatékos személyek többsége alacsony érdekérvényesítési képességgel rendelkezik, a mindenkit megillető jogokkal és lehetőségekkel csak jelentős nehézségek árán vagy egyáltalán nem képesek élni. A fogyatékos emberek hátrányainak enyhítése, az esélyegyenlőségük megalapozása érdekében a számukra ismeretlen élethelyzetekben – jelen ügyben például a kórházi környezet, a gyermek világrajövele, a gyermek gondozásával kapcsolatos tevékenységek elsajátítása – az egyedi igényeikhez és szükségleteikhez igazodó célzott támogatás nélkülözhetetlen.

Álláspontom szerint az értelmi fogyatékos Édesanya az általa megélt rendkívüli események – úgymint a sürgősségi császármetszés, a gyámhatósági eljárás kezdeményezése, amely a fogyatékos Édesanya számára a kommunikációs akadályok, a számára nem hozzáférhető információ okán a gyermeke tőle való tényleges elválasztásának reális esélyét is hordozhatta – következtében olyan érzelmi és mentális terhelésen eshetett át, amely körülmény a CRPD, a Fot., az Eütv. fent hivatkozott garanciális rendelkezései alapján az egyéniesített, a fogyatékos személy számára érthető, pszichés állapotát is figyelembe vevő kommunikációt, tájékoztatást hatványozottan indokolja. Mindezek hiányában az értelmi fogyatékos Édesanya viselkedése az általa megélt nehéz élethelyzetben megalapozhatta az egészségügyi személyzetben a gyermek veszélyeztettségének gyanúját. Ezt támasztja alá az is, hogy a védőnő a környezettanulmányában a gyermek hazaadhatósága vonatkozásában nem

---

¹³ OFP 2.2. pont

¹⁴ Eütv. 13. § (1) bekezdés

¹⁵ Eütv. 13. § (5), (7), (8) bekezdései

utalt az Édesanyánál korábban tapasztalt kommunikációs akadályokra, és nyilatkozata szerint a várandósgondozás végén szerzett arról tudomást, hogy az Édesanya gondnokság alatt áll. A Gyermekkorház osztályvezető főorvosa pedig arról tájékoztatta a Gyámhatóságot, hogy az Édesanyánál a látogatások alkalmával az adott élethelyzetnek megfelelő viselkedést tapasztaltak.

Mindezek alapján és arra tekintettel, hogy a Gyermekkorház biztosította az Édesanya számára a gyermekével való közös elhelyezést, a Klinika, a Gyermekkorház és a Gyámhatóság azon eljárási cselekményeivel kapcsolatban, amely a gyermek hazaadhatóságának eldöntésére irányult, alapvető joggal összefüggő visszássággal kapcsolatos megállapítást nem teszek.

Azon jogalkalmazási gyakorlat azonban, amely szerint az alacsony támogatási szükségletű értelmi fogyatékos Édesanyával való kommunikációs akadályok elhárítása céljából – az időhiányra hivatkozással – nem tettek célzott, az Édesanya egyedi igényeihez és szükségleteihez igazodó intézkedéseket, és az értelmi fogyatékos személyek szükségletein alapuló segítő támogatást sem vettek igénybe annak érdekében, hogy az információ, a kommunikáció, így a tájékoztatás a fogyatékos Édesanya számára másokkal azonos alapon, egyenlő eséllyel hozzáférhető legyen, az Édesanya vonatkozásában a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékosággal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszásságot okozott, továbbá nem felelt meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem. Ezen eljárás az érintett gyermek vonatkozásában pedig a gyermek védelemhez és gondoskodásához való alapvető joggal összefüggő visszásság gyanúját vetette fel.

7. Összegzés

Az ÉFOÉSZ elnöke beadványában jelezte, hogy egy alacsony támogatási szükségletű, cselekvőképességét részlegesen korlátozó gondnokság alatt álló értelmi fogyatékos édesanyát és gyermekét orvosszakmai indok és gyámhatósági döntés nélkül választottak szét a Klinika munkatársai. A Klinika, a Gyermekkorház és a Gyámhatóság tájékoztatása alapján a vizsgálatom feltárta, hogy a Klinika szakorvosa és az Újszülött Osztály ápoló nővéreinek tapasztalatai, valamint a területi védőnő környezettanulmánya alapján az Édesanya nem volt alkalmas az újszülött önálló és biztonságos ellátására, így az illetékes Gyámhatóság eljárását kezdeményezték a családbafogadó gyám kijelölése céljából. A jogerős gyámhatósági döntésig a gyermeket a Gyermekkorházban látták el, biztosítva az Édesanya számára a gyermekkel való együtt-tartózkodás lehetőségét. Mind a Klinika, mind a Gyermekkorház munkatársai támogatták az Édesanyát az újszülött ellátásával kapcsolatos tevékenységek elsajátításában.

A kapott tájékoztatások alapján megállapítottam, hogy az Édesanya a kórházi ellátása során és a gyámhatósági eljárás ideje alatt nem részesült olyan egyéniesített, az egyedi igényeihez és szükségleteihez igazodó tájékoztatásban, amely az Édesanya által megélt rendkívüli események során számára támogató segítséget jelentett volna. A fogyatékos Édesanya számára nem hozzáférhető információ és kommunikáció következtében a viselkedését a Kórház munkatársai a gyermek veszélyeztetettségét megalapozó gyanúnak minősítették és jelzést tettek a Gyámhatóság felé, kezdeményezve a családbafogadó gyám kijelölését. Ezen kifogásolt gyakorlat az Alaptörvény, a CRPD, a CRC, az Eütv. és a Fot. vonatkozó garanciális rendelkezéseit figyelmen kívül hagyva alapvető jogokkal összefüggő visszásság gyanúját vetette fel mind az Édesanya, mind a gyermek vonatkozásában.

A CRPD szellemisége hangsúlyosan a fogyatékossgal élő személyek képességeire, illetve azok fejlesztésére koncentrál. A várandósgondozás hónapjai alatt a várandós és a magzat egészségi állapotának, fejlődésének nyomonkövetése mellett mind a védőnő, mind pedig a felelős személy feladatai között nevesíti a vonatkozó jogszabály¹⁶ a várandós felkészítését a szülésre és az újszülött fogadására. A védőnő szervezi továbbá a várandós szülésre felkészítő tanfolyamon való részvételét és szülésre felkészítő tanfolyamot tart, valamint kiemelt figyelmet fordít a szoptatás szorgalmazására és tájékoztatja a várandóst arról, hogy ha a szoptatással kapcsolatban nehézségek lépnének fel, kitől kaphat segítséget. Mások mellett ezek azok a tárgykörök, amelyek felkészítik a várandóst az édesanyaként hamarosan előtte álló feladatokra. A fogyatékossgal élő várandósok esetében különösen nagy jelentősége van annak, hogy a személyre szabott, szükséglet-specifikus információkat általuk érthető módon adják át. A konkrét eset kapcsán beérkezett válaszok alapján nem látszik ugyanakkor, hogy a várandósgondozás során ez a fajta egyéni szükségletfelmérés általában is megtörténik-e, illetve hangsúlyt fektetnek-e a fogyatékossgal élő nők csecsemőgondozási feladatokra való képessé tételére.

8. Intézkedéseim

A jelentésemben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszasságok orvoslása, illetve jövőbeni bekövetkezésük megelőzése érdekében *az Ajbt. 32. §-a alapján felkérem a Belügyminisztert, mint az egészségügyért és a gondoskodáspolitikáért felelős minisztert, hogy fontolja meg a fogyatékos személyek érdekképviselési szervezeteinek bevonása mellett olyan munkacsoport létrehozását, amely a fogyatékossgal élő személyek várandósgondozásával összefüggésben áttekinti olyan megoldások, eszközök, mechanizmusok kidolgozásának a lehetőségét, amelyek a várandósokat a személyi szükségleteik szerinti módon készíti fel a szülésre, a szülői szerepre és szükség esetén a lehetőségekhez mérten képessé teszi őket a csecsemőgondozási feladatok ellátására.*

Budapest, 2022. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

---

¹⁶ A várandósgondozásról szóló 26/2014. (IV. 8.) EMMI rendelet